RESEARCH PAPER | Commerce | Volume : 3 | Issue : 2 | February 2013 | ISSN - 2249-555X

Gujarat ma uchch shikshan ni vyavastha ,swayatta ane utradayitva

ગુજરાતમાં ઉચ્ચ શિક્ષણની વ્યવસ્થા, સ્વાયતતા અને ઉતરદાયિત્વ

KEYWORDS

Dr. Bhavini Pandya

Department of Commerce, MKB University, Bhavnagar

ABSTRACT ખોરાક, કપડા અને મકાન એ માનવીના શારીરિક શકિત, ઋતુગત તંદુરસ્તી અને સભ્યજીવન વ્યકત કરે છે(મર્ઈ ોબ્ભ્ઝગ્ઋબ્ધ્ટ .બ્ત્ભ્લિ ક્ષ્ઠટટ). ૨૦મી સદીના પાંચમા દાયકાથી ગદફ દ્વારા વિશ્વના દેશોને આર્થિક વિકાસમાં કલ્યાણને કેન્દ્રમાં રાખવા નિર્દેશ કરેલ છે. આથી વિશ્વના મોટાભાગના દેશોએ આ સદીના અર્ધાતથી ઝડપી આર્થિક વિકાસ દ્વારા જીવન ધોરણ સુધારવાનો નેમ રાખ્યો છે. ઝડપી આર્થિક વિકાસ માટે વૈજ્ઞાનિક શોધોને તક્નીકી દ્વારા વ્યવહારમાં અમલી બનાવી જ્ઞાન, આવડત, ક્ષમતા અને કુશળતા જેવા પરિબળ ોનો ઉપયોગ કરી ઝડપી આર્થિક વિકાસ દ્વારા ચીજ વસ્તુઓ અને સેવાના પુરવઠામાં વિવિધતા અને વિપુલતા લાવવાના પ્રયત્નો કરવાથી માનવીય જીવન અને દેશની આર્થિક સ્થિતિ સુધરે છે. આ હકીકત બનાવવા પાયાની ત્રણ જરૂરીયાતોમાં સાધનોના સ્થાને પાંચ સાધનો ગણાવ્યા છે. અલબત્ત રોટી, કપડા અને મકાનમાં હવે શિક્ષણ અને આરોગ્યનો પણ સ્વીકાર થયો છે. આ બન્ને પરિબળો દ્વારા માનવીની શારીરિક અને માનસિક ક્ષમતા વધારવામાં અને જાળવવામાં ઘણું જ મહત્વનું પ્રદાન લભ્ય બને છે. (.(બ'ઝબ્ચ્ઉ:ગિ(લ ક્ષ્ઠટ,સ જય'ઋ(લ ક્ષ્ઠટડ સ હબ'ઝચ્બ્ધભ્લક્ષ્ઠજ્ઞઠસ કધ:મ્ભ્બ((બ્ધ્મ કભ્ધ ક્ષ્ઠજ્ઞઠસ વઃઽિબ્ધ્મ હ:ભ્િધભ્ન્ઝલક્ષ્ઠજ્ઞ×). આથી આપણે છેલ્લા ત્રણ દાયકાથી માનવીની પાયાની જરૂરીયાતોની યાદીમાં શિક્ષણ અને આરોગ્યનો સમાવેશ કર્યો છે. અહી, શિક્ષણક્ષેત્રે વિકાસની નિતી અને તેના અમલ પરત્વે થોડું વિચારીએ.

શિક્ષણનું મહત્વ :
આપણા દેશમાં આજે પણ ૫૦% થી વધુ વસ્તી ગ્રામિણક્ષેત્રે છે. જયાં શ્રમ પ્રચુર વ્યવસાયમાં આવક નીચી હોવાથી ગરીબીનું પ્રમાણ પણ સવિષેશ હોય છે. શહેરીક્ષેત્રની જેમ સાધનો અને સવલતો પયાङ્પ્ત પ્રમાણમાં ન હોવાથી અહી વિકાસના દ્યોતક શિક્ષણનું પ્રમાણ પણ ઘણું નીચું હોય છે. જેના કારણે સામાજિક આથિङક પરિબળો સમસ્યાઓના સ્વરૂપે આથિङક વિકાસમાં વિઘ્નરૂપ બને છે (Dr. Madhukant Patel, 2001). તેથી તે ઉકેલ માટે શિક્ષણ ઘણું જ મહત્વનું સાધન છે. તેથી શિક્ષણનો વ્યાપ અને શિક્ષણની ગુણવત્તા વધારવાના પ્રયત્નો થઈ રહ્યા છે. અલબત્ત, શિક્ષણ માનવ વિકાસ અને આથિङક વિકાસ માટે ઘણું જ મહત્વનું અને જરૂરી ગણાય છે. આ સંદભङે જ દરેક દેશ માનવ સંસાધન વિકાસ માટે અદાંજપત્રીય જોગવાઈ કરી નાણાંકિય ફાળવણી કરે છે.

આપણા બંધારણમાં ૧૪ વષङથી નીચેની વયના બાળકોને પ્રાથમિક શિક્ષણ રાજયોએ વિના મુલ્યે સુલભ કરવાનું દશાङવ્યું છે. જયારે માધ્યમિક અને ઉચ્ચ શિક્ષણની સગવડ પણ સુલભ બનાવવાની રાજયની ફરજ છે. આથી દરેક રાજય નિઃ શુલ્ક પ્રાથમિક શિક્ષણ અને માધ્યમિક તથા ઉચ્ચ શિક્ષણની સુવિધા સામાન્ય ફી લઈને પૂરી પાડે છે. આથિङક વિકાસના મીઠા ફળ સ્વરૂપે વસ્તી વ ધ્ધિનો દર ઘણો જ ઉંચો રહેવાથી દેશમાં વસ્તી ૧૯૫૦માં ૩૬ કરોડ હતી, તેમાં છેલ્લા ૬૦ વષङમાં ૩ ગણાથી પણ વિશેષ વધવા પામી છે. જો કે લોકોની આવક અને વસ્તી વધતા તેમજ સરકારના પ્રયત્નોથી શિક્ષણની માંગમાં પણ ઉત્તરોતર વધારો થતો રહ્યો છે.

શિક્ષણ ઉપલબ્ધ કરવાની જવાબદારીઃ
પ્રવતङમાન શિક્ષણ વ્યવસ્થાની સવલત પૂરી પાડવાની જવાબદારી જોઈએ તો શરૂઆતના તબકકામાં સરકાર äFZF શિક્ષણ સુવિધા પુરી પાડવામાં આવતી હતી. વસ્તી વધતા રાજય äFZF અનુદાન પુરૂ પાડીને શિક્ષણની સુવિધા વધારવાના પ્રયત્નો થયા. છેલ્લા ત્રણ દાયકાથી અને ખાસ કરીને ૧૯૯૦ પછી ખાનગી ક્ષેત્રને મહત્વ વધું આપ્યું છે. તેમજ IMF અને IBRD જેવી આંતર રાષ્ટ્રીય નાણાંકિય સંસ્થાઓએ વિકસતા દેશોને નિદેङશ કયોङ હતો કે "તેઓએ પોતાની જાહેરક્ષેત્રની જવાબદારીઓ ઘટાડી પોતાની જવાબદારી ઓછી કરી વિકાસ પ્રત્યે કેãLI થવું જોઈએ અને ખાનગીક્ષેત્રને આગળ આવવા દેવું જોઈએ". ભારતે પણ આ સુચનનો સ્વીકાર કયોङ છે. છેલ્લા વષङથી ગુજરાત જેવા રાજયોએ જાહેરક્ષેત્ર અને ખાનગી ક્ષેત્રના સંયુકતપણા હેઠળ પણ શૈક્ષણિક પ્રવ તિની સવલત પુરી પાડવાનો અભિગમ સ્વીકાયોङ છે.

આમ ગુજરાતમાંપણ (૧) રાજયની માલીકીની સંસ્થાઓ, (૨) રાજયના અનુદાનથી ચાલતી સંસ્થાઓ, (૩) ખાનગી ક્ષેત્રની સંસ્થાઓ અને (૪) રાજય–ખાનગીક્ષેત્રની સહભાગીદારી સંસ્થાઓ. એમ કુલ ચાર પ્રકારે શૈક્ષણિક સેવા પ્રવ તિ પુરી પડાતી જોવા મળે છે.

દેશમાં અને ગુજરાતમાં શિક્ષણની વત માન સ્થિતિ :
ભારતમાં ઉચ્ચ શિક્ષણ ક્ષેત્રે કાય રત જોવા મળે છે. જેમાં ૬૫ જેટલી ડીમ્ડ યુ નિવસિ ટીઓ અને ૧૧ જેટલી ઓપન યુનિવસિ ટીઓ સાથે ૩૧૦ જેટલી યુ નિવસિ ટીઓ, ૧૫૦૦૦ જેટલી કોલેજો અને ૫૦,૦૦૦ જેટલા શિક્ષકો äFZF ૧૦,૦૦,૦૦૦ જેટલા વિદ્યાથી ઓને શિક્ષણ અપાઈ રહ્યું છે. છેલ્લા બે દાયકામાં વિદ્યાથી ઓની સંખ્યામાં પ્રતિ વષ ૫ % જેટલા દરે વધારો થતો રહ્યો છે. તેની સામે માત્ર ૭.૨% જેટલા જ વિદ્યાથી ઓ ઉચ્ચ શિક્ષણ મેળવે છે.

ગુજરાતમાં કુલ ૨૬ યુનિવસિ ટીઓ (ડીમ્ડ,ખાનગી અને ઓપન યુનિવસિ ટીઓ સહીત) છે. જેમાં વષ ૧૯૯૯–૨૦૦૦ થી ૨૦૦૭–૦૮ દરમ્યાન કોલેજોમાં ૭૬.૧૧%, જેટલા શિક્ષકોમાં ૧૦.૩૩% અને વિદ્યાથી ઓમાં ૧૬.૫૯% વધારો થવા પામ્યો છે. જયારે પ્રાથમિક શાળાઓ માં ૪.૧૭% અને તેના શિક્ષકોમાં ૨૨% વિદ્યાથી ઓમાં ૫.૪%, આ ગાળા દરમ્યાન માધ્યમિક તથા ઉચ્ચ માધ્યમિકક્ષેત્રે અનુ ક્રમે આ પ્રમાણ જોઈએ તો શાળાઓમાં ૩૪.૮૨%,૨૦.૭૨% અને ૩૦% જેટલું વધારો થયેલ જોવા મળે છે. અહી નોંધવું જોઈએ કે ગુજરાતમાં શિક્ષણ અને અક્ષરજ્ઞાનનું પ્રમાણ અન્ય રાજયોની તુલનાએ ઉંચુ હોવા છતાં પ્રાથમિક શિક્ષણ મેળવતા વિદ્યાથી ઓમાંથી આજે પણ માંડ ૬% જેટલા વિદ્યાથી ઓ ઉચ્ચ શિક્ષણ મેળવતા થયા છે. જે રાષ્ટ્રીય સરેરાશ કરતા પણ ૧% થી વધુ નીચુ પ્રમાણ જોવા મળે છે.

શરૂઆતમાં રાજય પોતે જ શાળા, મહાશાળા, કોલેજો અને યુનિવસિ ટીઓ સ્થાપી શિક્ષણની સુવિધા સસ્તા દરે કે નિશુલ્ક ઉપલબ્ધ કરતુ હતુ. પરંતુ, વિકાસ કરવા મુડી અને નાણાંકિય સ્ત્રોતોની ઉભી થતી જરૂરીયાત અને વહીવટીય મયા દાના કારણે રાજય જરૂરીયાત પ્રમાણે શૈક્ષણિક પ્રવ તિ પુરી પાડવામાં વામણું સાબિત થવા લાગ્યું .આથી સમાજમાંથી સમાજ સેવકો તથા ઔદ્યોગિક ગ હો äFZF શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ સ્થાપી સેવા પ્રવ તિ ચલાવે તે માટે તેનું જાળવણી ખચ , પગાર, વહીવટીય ખચ વગેરેનું સરકાર äFZF અનુદાન આપવામાં આવે છે. અલબત, અનુદાનીત શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ પણ સ્થાપવામાં આવે છે. જેનું પ્રમાણ વત માનમાં ઘણુ જ છે. આ રીતે રાજયનું વહીવટીય ભારણ પ્રમાણમાં ઓછુ કરવામાં આવે છે.

શિક્ષણમાં ખાનગીક્ષેત્રેની આવશયકતાઃ આપણા દેશમાં આઝાદી સમયે ઝડપી આથિ ક વિકાસ શાધવા માટે ઉદ્યોગ, આંતર માળખાકીય સુવિધાઓ અને સેવા ક્ષેત્ર વિકાસ કરવા જરૂરી હતો. બીજી બાજુ વિપુલ વસ્તીને નિભાવવા અને શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ સુવિધા વધારવામાં રાજય વામણું સાબિત થવા લાગ્યું. આથી, શિક્ષણની વધતી માંગ જરૂરિયાત મુજબ શૈક્ષણિક સેવા નિભાવી શકાતી ન હતી. પરીણામે શિક્ષણની માંગ અને તે માટેની સુવિધાના પૂરવઠા વચ્ચે અસમતુલા સતત વધવા લાગી. શિક્ષણની વધતી માંગથી આકષા યને મહારાષ્ટ્ર, કણા ટક, કેરલા, આંધ્રપ્રદેશ જેવા રાજયોએ શિક્ષણક્ષેત્રે ખાનગીક્ષેત્રને સ્વભંડોળ સંચાલીત પધ્ધતિથી સંસ્થાઓ સ્થાપવા અને ચલાવવા છેલ્લા ચારેક દાયકાથી મંજૂરી આપેલ.પરીણામે આ રાજયોમાં શરૂમાં એન્જિનિયરીંગ અને ટેકનીકલ ક્ષેત્રની ખાનગી સ્વનિભ ર કોલેજો સ્થપાવવા લાગી. શરૂઆતના તબકકામાં આવી શૈક્ષણિક સંસ્થાઓના માલીકો 'નહી નફો અને નહી ખોટ'ના સિધ્ધાંત પ્રમાણે કામ કરતી હતી (Dr. Bhavini Pandya, 2012). પરંતુ જેમ જેમ શિક્ષણની માંગ વધતી ગઈ તેમ તેમ ખાનગીક્ષેત્રએ આ સેવા પ્રવ તિનું વ્યવસાયીકરણ કરી તગડો નફો કમાતા વ્યવસાયી ગ હ તરીકે ચલાવવા લાગ્યું છે.

શૈક્ષણિકક્ષેત્રે ખાનગીક્ષેત્રનો ઈતિહાસ : ભારતમાં શિક્ષણક્ષેત્રે કાય કરતી ખાનગી સંસ્થાઓનો ઇતિહાસ ઘણો લાંબો છે પરંતુ તેમની સંચાલન પધ્ધતિમાં વિવિધતા જોવા મળે છે. ૧૮૯૨ થી ૧૯૪૭ સુધીના ભારતના સુવણ કાળ દરમ્યાન રાજયની મદદ વગર પણ ખાનગીક્ષેત્ર સમાજ સેવાનું શૈક્ષણિક કાય કરતું હતું. (Dr. Madhukant Patel, 2009). વિકાસ સાથે રાજયના શિક્ષણ ભંડોળમાં ચોકકસ વધારો થયો છે. જે ૪.૯% જેટલું હતુ તે વધીને છેલ્લા દાયકામાં ૮.૪% જેટલું થયું છે. પરંતુ માળખાકીય સુધારણાની નીતિ અંતગ ત આથિ ક સ્થિરતા અને પુનઃ સ્થાપના હિસાબે જાહેરક્ષેત્રનું આ ક્ષેત્રે ખચ ઘટવા પામ્યું છે. જે શૈક્ષણિકક્ષેત્રે ખાનગી ક્ષેત્રને પ્રવેશવાનું કારણ ગણી શકાય (Tilak,2003).

ગુજરાતમાં છેલ્લા બે–એક દાયકા પહેલા આવી સ્વનિભ ર ધોરણે શૈક્ષણિક પ્રવ તિ ચલાવવાનો અભિગમ ન હતો. એકા'દ–બે એન્જિનિયરીંગ અને એકા'દ–બે તબીબી કોલેજો જ હતી. પરંતુ સરકાર âFZF કે અનુદાનીત ખાનગી ક્ષેત્રે પણ શિક્ષણની વધતી માંગ અનુસાર શૈક્ષણિક સવલત વધારવી એ રાજય સરકારનું વલણ ન હતું. આથી, હયાત સંસ્થાઓમાં પ્રવેશ સમસ્યા સજા તી અને કેટલા વિદ્યાથી ઓને ઈચ્છિત વિદ્યાશાખાથી વંચિત રહેવું પડતું. તેથી એન્જિનિયરીંગ અને મેડિકલ ક્ષેત્રે પ્રવેશ મેળ વવા ઈચ્છતા અને ઓછી ટકાવારી ધરાવતા ગુજરાતના વિદ્યાથી ઓને ના છુટકે અન્ય રાજયોમાં કે વિદેશોમાં ચાલતી સ્વનિભ ર કોલેજોમાં ઉચી ફી ચુકવીને પ્રવેશ મેળ વવો પડતો હતો. આ પ્રકારની પ્રક્રિયા લગભગ એકાદ દાયકા સુધી ચાલતી રહી અને તેમાં સતત વધારો થતો જતો હતો. આ પ્રકારની પરિસ્થિતિના કારણે રાજયની

Volume : 3 | Issue : 2 | February 2013 | ISSN - 2249-555X

આવક અન્ય રાજયો કે વિદેશમાં ઢસડાતી જતી હોવાથી 'બાવાના બેય બગડે' જેવી સ્થિતિનું નિમાણ થવા લાગ્યું હતું. અલબત, એક બાજુ રાજયના વિદ્યાર્થી ઓને ઘર આંગણે શૈક્ષણિક સુવિધાથી વંચીત રહેવાનું થયું અથવા અન્ય રાજયો કે દેશમાં ઉંચી ફી આપીને શિક્ષણ મેળવવાની ફરજ પડતી હતી. જેથી આથિ ક ભારણ વધતું હતું અને રાજયની આવક પણ અન્યત્ર તણાઈ જતી હોવાથી રાજયના આથિ ક વિકાસના મુડી રોકાણ માટે આ આવક ઉપલબ્ધ થઈ શકતી ન હતી. આ પ્રકારની 'બે ધારી તલવાર'ની પરિસ્થિતિનો ઉકેલ લાવવા ઘર આંગણે જ શૈક્ષણિક સુવિધા ઉપલબ્ધ થાય અને રાજયની મિલકતમાં પણ વધારો થાય તે વિચારથી ગુજરાત રાજયે પણ શૈક્ષણિક ક્ષેત્રે સ્વનિભ રતાનો અભિગમ સ્વીકારી છેલ્લા બે દાયકાથી ખાનગીક્ષેત્રને સ્વનિભ રતાના ધોરણે સ્વભંડોળથી શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ સ્થાપવાની અને ચલાવવાની મંજૂરી આપવામાં આવે છે. આમ, શૈક્ષણિક સેવા બજાવવાની રાજય પોતાની જવાબદારી ધીમે ધીમે ઘટાડતુ જતું જોવા મળે છે.

ગુજરાતમાં સ્વનિભ ર શિક્ષણ : શરૂઆતના સમયમાં એટલે કે ૧૯૯૦–૯૫ સુધી ટેકનીકલ, મેનેજમેન્ટ, કોમ્પ્યુટર ક્ષેત્રે આવી સ્વનિભ ર શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ સ્થપાતી હતી. પરંતુ ૧૯૯૫ પછી અને ખાસ કરીને ૨૦૦૦ બાદ એટલે કે છેલ્લા દાયકાથી આટ સ, કોમસ , શિક્ષણ, ફામ સી,વૈદકિય જેવી વિદ્યાશાખાઓમાં પણ સ્વનિભ રતા અને ખાનગીક્ષેત્રનો અભિગમ અમલમાં મુકતા પ્રાથમિક, માધ્યમિક અને ઉચ્ચ માધ્યમિક શિક્ષણમાં આ અભિગમ કુદકે ને ભુસકે વધી રહ્યો છે. જયારે રાજય âFZF કે અનુદાનીત શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ સ્થાપવાનું જાણે ભૂલી જ જવાયું હોય તેવું સ્પષ્ટ જોવા મળે છે.જો કે છેલ્લા ત્રણ ચાર વધા થી રાજય âFZF એકા'દ–બે વિનિમય વાણિજય ની કોલેજો સ્થાપવામાં આવી રહી છે.જે નોંધવું રહયું.

શિક્ષણક્ષેત્રે ખાનગીક્ષેત્રે સ્વનિભ રતાના લાભોઃ સ્વનિભ રતાનો અને ખાનગીક્ષેત્રનો અભિગમ વ્યવહારમાં મૂકવાથી નીચે પ્રમાણેના લોભનો પણ જોવા મળે છે.

(૧) રાજય સરકારનું શૈક્ષણિકક્ષેત્રનું નાણાંકિય અને બિન નાણાંકિય ભારણ ઘટે છે તેટલા અંશે વિકાસના અન્ય ક્ષેત્રે અને માનવ મુડી રોકાણના ક્ષેત્રે મુડી રોકાણ કરવા મુડી ફાજલ કરી શકાય છે.

(૨) સ્વનિભ ર સંસ્થાઓ સ્થાપાવા માટે જે તે સંલગ્ન સંસ્થાઓએ યુનિવસિ ટી અને રાજય સરકારમા રજીસ્ટ્રેશન ફી, ડીપોઝીટ વગેરે જમા કરાવવાની હોય છે. પરિણામે યુનિવસિ ટીઓ અને સરકારને આવક પણ મળી રહે છે.

(૩) યુનિવસિ ટીઓને જોડાણ માટેની ડીપોઝીટ મળતી હોવાથી આવી સંસ્થાઓને પોતાના વહીવટ અને વિકાસ માટે ડીપોઝીટના વ્યાજમાંથી આવક મળી રહે છે. તેથી તેટલા અંશે અનુદાનનું પરાવલંબન ઘટતું હોય છે.

(૪) રાજય સરકારને કમ ચારીની ભરતી, વહીવટ કે સંચાલનની જવાબદારીમાં માત્ર દેખરેખ, અંકુશન અને નિરક્ષણ રાખવાનું રહે છે.

(૫) ખાનગી ક્ષેત્રની ઉંચી કાય ક્ષમતા, ગુણવતા અને કરકસરતાનો લાભ સમાજને મળે છે.

(૬) ખાનગી ક્ષેત્રમાં જાહેર ક્ષેત્રની જેમ નિણ યીકરણની પ્રક્રિયા લાંબી ન હોવાથી લીધેલ નિણ યનો અમલ ઝડપથી કરી શકાય છે અને પરીણામે નિણ યોની સાથ કતા જળવાઈ રહે છે.

(૭) ખાનગી ક્ષેત્રની સંસ્થાઓ બજાર અને હરીફાઈમાં ટકી રહેવા માટે ન્યુનતમ કિંમતે ઉતમ સેવા પૂરી પાડી ગ્રાહકો (વિદ્યાર્થી ઓ) મેળવવાની નીતિ રાખી પોતાની સંસ્થામાં વધુ વિદ્યાર્થી ઓ પ્રવેશ મેળવે તે માટે સતત પ્રયત્નશીલ રહે છે. આંતરીક હરીફાઈ ઉભી થવાથી વિદ્યાર્થી ઓને આકષ વા ઉત્તમ સગવડ, સુવિધા પૂરી પાડે છે.

(૮) ખાનગી ક્ષેત્રની પરિવત નશીલતા સવિશેશ હોવાથી સમયની માંગ મુજબ નવા નવા અભ્યાસક્રમો અને વિદ્યાશાખાઓ ખોલી સમાજ અને દેશના વિકાસમાં અમૂલ્ય ફાળો આપે છે. એ જ રીતે અપ્રસ્તુત બનતા અભ્યાસક્રમો સત્વરે બંધ કરી મુડીના સાધનોનો થતો વ્યય ઘટાડી શકાય છે.

(૯) આ પ્રકારના વ્યવસ્થાતંત્રમાં માલીક–કમ ચારીઓને પ્રત્યક્ષ અને સીધો સંપક રહેતો હોવાથી તેમની વચ્ચે માનવીય તત્વ જળવાઈ છે અને અમલદારશાહીનું વલણ જોવા મળતું નથી. પરીણામે કમ ચારીઓમાં કત વ્ય નિષ્ઠા, પ્રમાણિકતા અને કાય ક્ષમતા જળવાઈ રહે છે અને વ્યવસાયી ઝઘડા ઓછા થતાં હોવાથી કામગીરી શાંતિપૂણ અને સરળતાથી થઈ શકે છે.

(૧૦) ખાનગીક્ષેત્ર કાય ક્ષમતા અને ઉત્પાદકતાને મહત્વ અપાતું હોવાથી શિક્ષકો / કમ ચારીઓએ સતત કમ પરાયણતા જાળવવી પડે છે. જેનાથી વિદ્યાર્થી ઓની આવડત–જ્ઞાનમાં વધારો થતો હોય છે.

(૧૧) ખાનગીક્ષેત્રે કામગીરી સંબંધમાં જે કરાર થયા હોય તે પ્રમાણે કામગીરી અને વ્યવહાર ન જળવાઈ તો કમ ચારીને છુટા કરી શકાતા હોવાથી દરેક કમ ચારી પોતાની ફરજ પરત્વે સતત સભાન રહી ફરજ નિભાવે છે. જયારે જાહેર ક્ષેત્રમાં નોકરીની સલામતી વધુ અને જવાબદારી ઓછી હોવાથી શિક્ષકો / કમ ચારીઓમાં ફરજ પ્રત્યે બેદરકારી જન્મવાની શકયતા રહે છે, ખાનગીક્ષેત્ર âFZF મયા દા દુર કરી શકાય છે અને દેશને ભાવિ પેઢી વધુ સક્ષમ ઉત્પાદક સ્વરૂપે પ્રાપ્ત થાય છે.

(૧૨) જો ખાનગીક્ષેત્ર શૈક્ષણિક પ્રવ તિમાં પણ પ્રવેશી કાય ક્ષમ રીતે પોતાની કામગીરી કરે તો IMF અને IBRD ના આથિ ક સુધારણા અંતગ ત રાજયનું જાહેર પ્રવ તિઓની નાણાંકિય ખચ ઘટાડી નાણાંકિય જવાબદારી ઓછી કરવાનું સુચન પણ સાથ ક બનાવી શકાય.

અલબત, શિક્ષણક્ષેત્ર સ્વનિભ રતાના / ખાનગીક્ષેત્રના અભિગમના અમલથી શિક્ષણનો વ્યાપ વધે, ગુણવત્તા ઉંચી આવે, રાજયની જવાબદારી ઓછી થાય અને ખાનગીક્ષેત્રને સામાજિક પ્રવ તિ/સેવા કરવાનો સંતોષ મળી રહે. આ પ્રકારેના અનેક શુભ ઉદેશો સમાજમાં ઉપકર બને તેવા આશયથી ખાનગીક્ષેત્રને શૈક્ષણિક સેવા પ્રવ તિના ક્ષેત્રે પ્રવેશવા–ઉત્સાહિત બનાવવા માટે પ્રોત્સાહક નીતિ અપનાવવામાં આવે છે. આથી જ છેલ્લા દાયકાના અધા ંતથી શૈક્ષણિક સેવા પ્રવ તિમાં ખાનગીક્ષેત્રને વશેષ મહત્વ આપવામાં આવી રહ્યું છે.

નોલેજ કમિશને ભલામણ કરી છે કે ભારતમાં ૧૫૦૦ જેટલી નવી યુનિવસિ ટીઓ ઉભી કરવી જરૂરી છે. જયારે સામ પિત્રોડાએ યુનિવસિ ટી કક્ષાએ વિદ્યાર્થી ઓ અને એનરોલમેન્ટ રેશિયો વધારવા વધુ યુનિવસિ ટીઓનો વિચાર રજુ કરેલ છે. એ જ રીતે શ્રી કપિલ સિબ્બલ અને પ્રો. યશપાલે વિદેશી શૈક્ષિણક સંસ્થાઓને આપણા દેશમાં આવકારવા ઉત્સુકતા દશા વી છે. પરિણામે આજે ડીમ્ડ યુનિવસિ ટીઓ અને ઓટોનોમસ કોલેજો તથા સ્વનિભ ર કોલેજો જેવી સંસ્થાઓ સંખ્યાત્મક રીતે વધતી અને વિસ્તરતી જાય છે.

સ્વનિભ ર શિક્ષણ પ્રથાના અનુભવો :

રાજય સરકારની વત માન નીતિના કારણે છેલ્લા દાયકાથી સ્વનિભ ર શિક્ષણનો અભિગમ ઘણો જ ફૂલતો ફાલતો જાય છે અને ભવિષ્યમાં હજુ પણ આ અભિગમ વિકસતો અને વિસ્તરતો રહેવાનો છે, ત્યારે પ્રવત માન શિક્ષણ વ્યવસ્થાના પરિણામોનું મૂલ્યાંકન કરવું ઘણું જ અગત્યનુ બને છે. આ સંદભ માં ગુજરાતમાં યુનિવસિ ટી કક્ષાએ અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક કક્ષાએ ચાલતા સ્વનિભ ર અભ્યાસક્રમોની વ્યવહારૂતાનું નિરક્ષણ કરીએ તો કેટલીક બાબતો જાણવા મળે છે. તે પરત્વે નીતિ વિષયક વિચારણા કરી પુનઃગઠન કરવાની તાતી જરૂરીયાત જણાય છે.

શિક્ષણ સેવા પ્રવ તિ કરતી સ્વનિભ ર સંસ્થાઓમાંથી અમુક ગણી–ગાંઠી સંસ્થાઓ શિક્ષણના અને સમાજ સેવાના ઉદેશો કેન્દ્રમાં રાખી ઉત્તમ પ્રકારની સેવા પૂરી પાડે છે. એટલું જ નહિ, પણ આ અભિગમ અન્વયે 'નહી નફો નહી ખોટ'ના સિધ્ધાંતને વ્યવહારુ બનાવવા ઉપરાંત પોતાના અન્ય ક્ષેત્રનુ મુડી ભંડોળ પણ આ પ્રવ તિ માટે ઉપયોગમાં લે છે. તે ગવ અપાવનાર અને નોંધનીય ગણી શકાય. આવી સંસ્થાઓ, ઉતમ શિક્ષકો અને આંતર માળખાકીય સુવિધાઓ, વિદ્યાર્થી ઓને ફી રાહત, શિષ્યવ તિ, સસ્તા દરે શૈક્ષણિક ધિરાણની સગવડ પણ આપતી હોય છે. એટલું જ નહિ, પોતાની સંસ્થાનો વિદ્યાર્થી જે તે અભ્યાસક્રમ પૂરો કરે કે તરત જ તેને તેની લાયકાત અને જ્ઞાનાધારીત રોજગારી(નોકરી) મેળવી આપવામાં મદદરૂપ થતા હોય છે. વિદ્યાર્થી અભ્યાસના છેલ્લા વષ કે સત્રમાં હોય ત્યારે જ સંસ્થામાં જ ઈન્ટરવ્યુ વ્યવસ્થા ગોઠવી વિદ્યાર્થી ઓને ઈન્ટરવ્યુ આપવાની અને નોકરી પસંદ કરવાની તક પૂરી પાડવામાં આવતી હોય છે. આ પ્રકારની પ્રસંશનિય સેવા પ્રવ તિ કરનારી અને સામાજિક ફરજ નિભાવનારી સંસ્થાઓ ઘણી જુજ જોવા મળે છે. બલ્કે આથી ઉલ્ટું આ ક્ષેત્રે પ્રવેશનારી મોટાભાગની સંસ્થાઓ શિક્ષણને એક મુડી રોકાણ વગરના વ્યવસાય તરીકે ગણી આવક મેળવવા તેમજ અન્ય આથિ ક પ્રવ તિની હાડમારી, મુશ્કેલીઓ, અને તેÕvDદીથી અલીપ્ત રહેવા આ સરળ પ્રવ તિમાં પ્રવેશે છે. વળી આ ક્ષેત્રે મુડીરોકાણની પૂરતી સલામતી હોવાથી તથા ટૂંકાગાળામાં ઉંચાં દરે વળતર મળી રહેતું હોવાથી પોતાની કેટલાક અન્ય આથિ ક પ્રવ તિ છોડીને પણ જોડાઈ ઓછા જોખમે વધુ આવક મેળવવા આ પ્રવ તિમાં પ્રવેશે છે. આ પ્રકારની વ તિ ધરાવતો વગ વધુ હોવાથી હવે 'સ્વનિભ રતા' કે 'નહી નફો નહી ખોટ' નો અભિગમ વ્યવહારમાં થી અદ્રશ્ય થતો જોવા મળે છે અને શિક્ષણનું વ્યવસાયીકરણ થતું જતું જોવા મળે છે. પરિણામે શિક્ષણની વધતી માત્રા સાથે ગુણવત્તાનું ધોવાણ થઈ રહ્યું છે તે કહેવું વધુ પડતું નહી લેખાય.

સ્વનિભ ર શિક્ષણ વ્યવસ્થાની મયા દાઓ :

(૧) આંતર માળખકિય અને આનુષંગિક સુવિધાઓ :

વધુ નફો મેળવવા માટે ખાનગી ક્ષેત્ર શિક્ષણ ક્ષેત્રે પ્રવેશે છે. તે સાબિત થઈ રહ્યું છે. ઘણી સંસ્થાઓને પયા પ્ત મકાન, સુવિધા, યોગ્ય માપદંડવાળી, બેસવાની પાટલીઓ, હવા ઉજાસવાળા ઓરડા, ઓરડાનું કદ, મકાનનું સ્થળ વગેરે જોઈએ તો ત્યાં શિક્ષણ કાય શકય જ ન બને તેવા સ્થળોએ અને તેવી રીતનું હોય છે. અલબત,રમત ગમતના મેદાનો અને સગવડ હવે ભુતકાળ બની ગઈહોય તેમ જ સ્પષ્ટ તરી આવે છે.ગોડાઉન પ્રકારના નાના અને અંધારીયા ઓરડા, પુસ્તકાલયોનો અભાવ કે નામના જ હોય છે. ગીચ વસ્તી વાળી અને વાહન વ્યવહારથી ભરચક હોય તેવી જગ્યાએ કેટલીક સંસ્થાઓ ખાણીપીણીના સ્થળે કે ગેરેજ–ગોડાઉન જેવી જગ્યાએ ચલાવી વિદ્યાર્થી ઓ પાસેથી ફી ઉઘરાવતી હોય છે. કેટલીક સંસ્થાઓમાં જવા–આવવાના રસ્તાઓ પણ જોખમકારક અને ધુળીયા તેમજ ઉભડ–ખાબડવાળા અને વગડાવ હોય છે.

આજના કોમ્પ્યુટર યુગમાં પણ પૂસ્તકોનું વાંચન એ જ જ્ઞાન ઉપાજ ત માટે મહત્વના સ્ત્રોત તરીકે સ્વીકારવું જ રહ્યું.આથી, તાજેત્તરમાં જ પુસ્તકાલની મહત્તા સ્વીકારી કેન્દ્ર સરકારે ૭૦૦૦ જેટલા નવા જાહેર પુસ્તકાલયો સ્થાપવાનું નિધા યું છે. આ સંદભ માં જોઈએ તો મોટાભાગની કોલેજોમાં પુસ્તકાલયની સવલત નિયમોના પાલન પુરતી માંડ જોવા મળતી હોય છે તેમાં પણ જો પુસ્તકો વસાવવામાં આવ્યા હોય તો તે પણ થોડા ઘણા અને એ પણ પાઠય પુસ્તક સ્વરૂપના જ. સંદભ ગ્રંથો કે જ્ઞાનાત્મક પ્રકારના પુસ્તકો કે સામાયિકો ભાગ્યે જ હોય છે. એટલું જ નહિં આ પુસ્તકો પણ સંસ્થાના કાયા લયમાના બે–ચાર બંધ કબાટમાં જ જોવા મળે છે. જે કદાચ વિદ્યાર્થી ઓને વાંચવા માટે પણ ઉપલબ્ધ નહી થતા હોય.મોટાભાગની આવી કોલેજોમાં વાંચનરૂમ, બોયઝરૂમ કે લેડીઝરૂમ જેવી વ્યવસ્થા જોવા મળતી હોતી જ નથી.

કેટલીક કોલેજોમાં સમય સાથે પરિવત નશીલતાનો દેખાવ કરવા કોમ્પ્યુટરના વિષયો વિદ્યાર્થી ઓને શીખવા માટે ઉપલબ્ધ કરાતા હોય છે. પરંતુ, અહી પણ ઉપરોકત પ્રકારની જ સ્થિતિ હોય છે. અલબત, કદાચ કોમ્પ્યુટર લેબ રચાવામાં આવી હોય તો પણ બે ચાર કોમ્પ્યુટર મશીન ગોઠવવામાં આવેલ હોય છે જે બંધ હાલતની કે ખોડકાતા ચાલતા અને જુની પુરાણી પધ્ધતિના હોય છે. તેમજ વિદ્યાર્થી ઓને કોમ્પ્યુટર વિષય આપે છે ખરો, પરંતુ વિદ્યાર્થી ને પૂરા શૈક્ષણિકકાળ દરમ્યાન સંસ્થાની કોમ્પ્યુટર લેબ કે કોમ્પ્યુટરના દશ ન થતા પણ હોતા નથી.

(૨) ફીના ધોરણોમાં વિસંગતતા :

સ્વનિભ ર સંસ્થાઓને ખોટ સહન ન કરવી પડે શિક્ષણની ગુણવતા પર વિપરીત અસર ન થાય અને તે માટે સંચાલન ખચ જેટલી આવક મળી રહે તે માટે અનુદાનીત સંસ્થા કે સરકારી સંસ્થામાં

Volume : 3 | Issue : 2 | February 2013 | ISSN - 2249-555X

વસુલવામાં આવતી ફી ની તુલનાએ ખાનગી સંસ્થાઓએ વિદ્યાથી ઓ પાસેથી પ્રમાણમાં ઉચી ફી વસુલવી પડે તે સ્વભાવિક અને સ્વીકાય છે. પરંતુ જુદી જુદી સંસ્થાઓ જુદા જુદા હેતુઓ માટે એક જ પ્રકારના અભ્યાસ ક્રમો માટે ફીના ધોરણો અલગ અલગ રાખતી હોવાથી એકસુત્રતા અને સમતુલા જળવાતી નથી.

(૩) અસમાનતા ઉભી થવાની દહેશત :
ખાનગી ક્ષેત્રની કોલેજોની ફી ઉચી હોવાથી આથિ ક રીતે નબળા વગ ના તેજસ્વી વિદ્યાથી ઓને તક મળતી નથી. કારણ કે અનુદાનીત અને જાહેર ક્ષેત્રની મયા દિત ક્ષમતા અને ખાનગીક્ષેત્રની સંસ્થાઓની ઉચી ફીના કારણે અભ્યાસથી વંચીત રહે છે. તો બીજી બાજુ આથિ ક ક્ષમતાના કારણે નીચી ગુણવતા ધરાવનારા વિદ્યાથી ઓને તક સુલભ બને છે. આ 'છીછરા પાત્રમાં પીરસવા'ની નીતિ સમાજને નુકશાન પહોંચાડનારી સાબિત થાય છે. પરિણામે શિક્ષણક્ષેત્રે પણ ભવિષ્યમાં વંચિત વગ અને સમ ધ્ધ વગ ઉભા થવાથી સામાજિક–આથિ ક સમતુલા અને શાંતિ જોખમાવાનો ભય પેદા કરે છે.

(૪) નફાઅને સ્થિતિ કરણના પ્રશ્નો :
આ પ્રકારની સંસ્થાઓ હવે 'નહી નફો નહી નુકશાન'ના સેવાના સંદભ ના બદલે શિક્ષણને જોખમ રહીત નફો કમાવાના અને વ્યવસાયની સરળતાથી આકષા યને જ આ ક્ષેત્રમાં પ્રવેશતા હોય તેવું સ્પષ્ટ જણાય છે. અહી નફાનો ઉદેશ હોવાથી ન્યુનતમ ખચ અને મહતમ આવક મેળવવાનો ધ્યેય હોય તે સ્વભાવિક છે. પરીણામે વિદ્યાથી ઓને શકય તેટલી ઓછી સુવિધા અને કોલેજ શિક્ષકો / કમ ચારીઓને શકય તેટલું ઓછું મહેનતાણું આપવાનું ધ્યેય હોય છે. વિનિયન, વાણિજય, શિક્ષણ, સંચાલન જેવી વિદ્યાશાખાઓમાં શિક્ષકોને ૨૫૦૦ થી ૧૫૦૦૦ માસીક પગાર અપાતો હોય છે. પરીણામે આવી સંસ્થાઓને શિક્ષકો પણ મળતા હોતા નથી પરીણામે ઓછું જ્ઞાન ધરાવતા અને અન્યસ્થ વધુ આવક આપતી રોજગારી મળતા સંસ્થા છોડી દે તેવાથી ગાડું ગબડાવતા હોય છે. તેથી સારા અને કાયમી શિક્ષકની કાયમ માટે ઉણપ રહે છે. એટલું જ નહિ ઓછો પગારના કારણે આવક પૂત તા કરવા શિક્ષકો અન્ય પૂરક રોજગારી મેળવતા હોય છે. આવી રોજગારી અને શિક્ષણને પૂવ –પશ્ચિમનો પણ સંબંધ હોતો નથી. તેથી વિષય નિષ્ણાંતપણાની અપેક્ષા કયાંથી સંતોષી શકીએ.કેટલીક સંસ્થાઓને બધા જ વિષયના શિક્ષકો ન મળતા (નીચા પગારના કારણે) હોવાથી એક જ શિક્ષકને એક કરતા વધુ વિષયો શિખવાના થતા હોવાની સ્થિતિ સબ બંદરકા વ્યાપારીની જેવી થતી હોવાથી વિષય વસ્તુને ન્યાય અપાતો હોતો નથી તો કેટલીક સંસ્થાઓમાં જે વિષયના શિક્ષક ન હોય તે વિષયના વગો પણ ચાલતા હોતા નથી અને વિદ્યાથી ઓએ શિક્ષક વગર જ પોતાની સમજ પ્રમાણે તૈયારી કરવી પડે છે કે આ વિધાથી ઓને અન્ય સંસ્થાના હવાલે પણ મુકવામાં આવતા હોય તેમાં ખાસ કરીને શિક્ષણ, વિનયન, સંચાલન અને વાણિજય અને હવે કોમપ્યુટર જેવી વિદ્યાશાખાઓમાં. પરિણામે વિદ્યાથી ઓ જ્ઞાનસભર ઉપાધીના બદલે માત્રઉપાધીવાળી ઉપાધી જ મેળવે છે કે મેળવવી પડે છે.

(૫) ભંડોળ આધારિત મહેનતાણાના દરો :
કેટલીક સરકારી અનુદાન મેળવતી સંસ્થાઓ પોતાના વહીવટીય અને શૈક્ષણિક કમ ચારીઓની સેવા લઈ સ્વભંડોળથી કેટલાક અભ્યાસક્રમો ચલાવતી હોય છે. તેની શૈક્ષણિક ફી તથા અન્ય ફીની આવક–ભંડોળના આધારે જે તે અભ્યાસક્રમમાં રોકાયેલ કમ ચારીઓને તેમની સેવા બદલ મહેનતાણું ચૂકવવામાં આવતું હોય છે. પરીણામે ભંડોળના આધારે એક જ પ્રકારની કામગીરી માટે વિવિધ અભ્યાસક્રમ સાથે સંકળાયેલ કમ ચારીઓને અલગ અલગ અને મોટા તફાવત સાથે મહેનતાણુ ચૂકવાતુ હોય છે. કેટલાક કિસ્સામાં એક જ કમ ચારીને જે તે અભ્યાસક્રમ પ્રમાણે અલગ–અલગ રીતે મહેનતાણું ચૂકવાતુ હોય છે. પરીણામે એક જ સંસ્થામાં એક જ પ્રકારની સેવા બજાવતા કમ ચારી વચ્ચે આ પ્રકારના મહેનતાણામાં તફાવત રહેતો હોવાથી આંતરીક અસંતોષ હોય છે. જેની અસર કાય ક્ષમતા પર પડતી હોય છે.

અનુદાનીત સંસ્થામાં કાયમી કમ ચારી કે જે નિયમિત પગાર મેળવતા હોય છે. તેને સ્વનિભ ર અભ્યાસક્રમોમાં સેવા બજવવા બદલ વધારાના મહેનતાણાના કારણે તેઓ અનુદાનીત અભ્યાસક્રમમાં ફાળવેલ ફરજોના બદલે સ્વનિભ ર અભ્યાસક્રમની કામગીરીને અગ્રતા આપતા હોય છે. તેની મૂળ સેવા કાય ખોરંભાય છે અને નૈતિકતા જાળવી શકાતા નથી. પરિણામે આ ભાગના વિદ્યાથી ઓને સતત અન્યાય થતો રહેતો હોય છે.

શિક્ષણનો વ્યાપ વધારવા અને પોતાના કાય ને વિસ્તારવા તથા વસ્તી વધતા વધતા વિદ્યાથી ઓને શિક્ષણની સવલત સુલભ બનાવવા તથા શિક્ષણની ઉભરતી નવી નવી ક્ષીતીજોનો લાભ વિદ્યાથી ઓને ઉપલબ્ધ બનાવવા માટે વગ સંખ્યામાં, વિદ્યાશાખા કે વિષયોના સ્નાતક, અનુ સ્નાતક વિભાગો, કેન્દ્રો વધારવા યુનિવસિ ટીઓ પ્રયત્નશીલ હોય છે. પરંતુ સરકારી અનુદાનની મયા દાના કારણે ઓછી ફીથી જરૂરી સુવિધા ઉપલબ્ધ કરવામાં સક્ષમ ન હોવાથી ખાનગી ક્ષેત્રની જેમ યુનિવસિ ટીઓને પણ વધુ વિદ્યાથી ઓને સમાવવા કે વધારાના અભ્યાસ ક્રમો શરૂ કરવા–ચલાવવા માટે ના છુટકે સ્વભંડોળ પધ્ધતિ આવા આયામો હાથ ધરવાની ફરજ પડે છે. યુનિવસિ ટીઓ તે નિભાવવા પ્રયત્નો પણ કરતી હોય છે. સ્વનિભ ર અભ્યાસક્રમમાં પ્રવેશ મેળવનાર વિદ્યાથી ઓને પોતાના પ્રાધ્યાપકોને વધારાનું મહેનતાણુ ચુકવી વિદ્યાથી ઓને શિક્ષણ પુરૂ પાડવા નિયમાનુસાર નિયત સમય પહેલા કે પછી સામાન્ય ફી ધોરણથી અલગ વગ દ્વારા શિક્ષણ આપવામાં આવે છે. પરંતુ કેટલીક યુનિવસિ ટીઓ / કોલેજોમાં શિક્ષકો પોતાની ફરજના ભાગરૂપે જે વગ ને અભ્યાસ કરાવતા હોય તે જ વગ માં સ્વનિભ ર વગ ના વિદ્યાથી ઓને સાથે જ અભ્યાસ કરાવી તેના મહેનતાણા માટે જુદો સમય નોંધી પગાર ઉપરાંતનું વધારાનું મહેનતાણું મેળવી સરકારી સંસ્થાના સાધનોનો સ્વહિતમાં ઉપયોગ કરતા હોય છે પરિણામે શિક્ષકોમાં પ્રમાણિકતા, મૂલ્યનિષ્ઠા, નીતિમતા વગેરેનું જાણતા–અજાણતા ધોવાણ કરી પોતાની સંસ્થા, સરકાર તેમજ સમાજ સાથે છેતરપીંડી કરતા હોય છે.

(૬) શૈક્ષણિક સંસ્થાઓનું સજ ન અને વિસજ ન :
જે વિદ્યાશાખાના અભ્યાસોની વધુ માંગ હોય તે વિદ્યાશાખા અભ્યાસોનું શિક્ષણ આપતી સંસ્થાઓ ખાનગી ક્ષેત્ર સ્થાપે છે. તેથી બિન તંદુરસ્ત હરીફાઈ કરી દ્વારા શરૂઆતના વષો માં સ્થાવામાં આવે પ્રવત માન માંગની તુલનાએ વધુ પ્રમાણમાં સંસ્થાઓ ઉભી થતી હોય છે. પરંતુ માંગની અસ્થિરતાના કારણે જે તે અભ્યાસની બદલાતી માંગ કે મહત્વથી ઘણી વખત આવી જરૂરીયાત કરતા સ્થપાયેલ વધુ સંસ્થાઓ હોવાથી ઘણી સંસ્થાઓને પુરતા વિદ્યાથી ઓ પણ મળતા નથી અને ખાલી પડી રહે છે કે બંધ કરવાની તજવીજ આદરે છે. દા. ત. એન્જિનિયરીંગ, શિક્ષણ, કોમ્પ્યુટર, મેનેજમેન્ટ જેવી વિદ્યાશાખાઓની વિદ્યાથી ક્ષમતામાં ૪૦૦૦૦ જેટલી જગ્યા વણ પૂરાયેલી રહેવા પામે છે. આમ, બીલાડીના ટોપાની માફક ઉગી નીકળતી સંસ્થાઓનો કાય ક્ષમ ઉપયોગ ન થઈ શકવાથી રાષ્ટ્રીય સંપતિ અને સાધનોનો વ્યવ થવા પામે છે.

(૭) એક જ વ્યકિતની નિણ યકાર, સંચાલક અને કમ ચારીની ભૂમિકા :
સ્વભંડોળથી ચાલતી ખાનગી શૈક્ષણિક સંસ્થાઓના માલિકો કે શાસકો યુનિવસિ ટી કોલેજોના વહીવટ અને સંચાલનના વિવિધ સત્તા મંડળો અને હોદ્દાપર નિમણૂક દ્વારા કે ચૂંટણી દ્વારા પદ મેળવતા હોય છે અને યુનિવસિ ટી ના વહીવટ સંચાલનમાં નિણ ાયક તરીકે ની ભુમિકા ભજવતા હોવાથી શૈક્ષણિક કે વહીવટીય નિણ યોમાં આવા સભ્યો પોતાની સંસ્થાના હિતોને કેન્દ્રમાં રાખી નિણ ય કરાવી સત્તાના આધારે તેઓ પોતાના હિતોનું પ્રથમ રક્ષણ મેળવી લેતા હોય છે. આ પ્રકારની નીતિના કારણે શૈક્ષણિક સ્તર, ગુણવતા, સુવિધા અને ઉપલબ્ધીઓમાં વિક્ષેપ કે ઉણપતા વિશેષ .ભા થવા પામી હોય છે.

(૮) વહીવટ અને સંચાલકીય પ્રશ્નો :
કોલેજ સ્થાપવાના હેતુ જળવાઈ રહે, શૈક્ષણિક સુવિધાની અપેક્ષાઓ સંતોષાય, ગુણવતા યુકત શિક્ષણ મળે અને વિદ્યાથી ઓનો સવા ંગી વિકાસ કરી શકાય તે માટે જરૂરી રક્ષણ અને સંવધ ન પુરુ પાડવા માટે સંબંધી કોલેજોની વાસ્તવિકતા, સક્ષમતા, કાય ક્ષમતા, ચકાસણી, અંકુશન, નિરક્ષણ અને માગ દશ ન આપવાની સતા ધરાવતી વિવિધ સ્તરની ઉપલી સંસ્થાઓના પ્રતિનિધિ સમિતિ દ્વારા દરેક સંસ્થાઓની સમયાતંરે તપાસ થતી હોય છે. પરંતુ વ્યવહારમાં આવી ઉપરી સંસ્થાઓ કે સમિતિ એક યા બીજી રીતે સંબંધીત સંસ્થાઓની વિવિધ પ્રકારની મયા દાઓ ધ્યાને લીધા વિના જ અનુમોદન આપતી હોય છે. જેની ભાવિ પેઢી પર વિપરીત અસર પડતી હોય છે. એટલું જ નહિ આવી સંસ્થાઓ સમિતિઓની બેદરકારી કે સંબંધો જાળવવાની નીતિ પરોક્ષ રીતે 'બળતામાં દીવેલ પૂરવાનું કાય ' કરતી હોય તેવું પણ બનતું હોય છે.

(૯) નફો એ જ ભગવાન :
આવી કેટલીક સંસ્થાઓ વિદ્યાથી ઓ ન મળતા અકાળે મ ત્યુ પામે છે. તેમ ન કહીએ પણ પોતાની જવાબદારી નિભાવવાના બદલે સંસ્થા બંધ કરી દે છે. પરંતુ ભુતકાળમાં માતબર કમાણી કરેલ હોવા છતાં અન્ય વ્યવસાયની જેમ ખોટમાં પણ ચાલું રાખી રહેવાના પ્રયત્ન કરે છે તેમ કરવાને બદલે આ ક્ષેત્રના નફામાં અંશ માત્ર ઘટાડો સહન ન કરવો પડે તે માટે લાખો વિદ્યાથી ઓને રસ્તા પર કરી અને તેમની જીંદગી સાથે ચેડા કરવાની ચેષ્ટા કરવામાં પણ અચકાતા હોતા નથી.

પોતાની સંસ્થાને જીવીત રાખવા અને સમાજમાં પ્રતિષ્ઠા જાળવવા / વધારવા વિદ્યાથી ઓનું જ્ઞાનાધારિત પરિણામ આપવાને બદલે આભાસી એટલે કે ઉંચી માત્રાવાળા પરિણામની લ્હાણી કરી વિદ્યાથી ઓ અને સમાજની ખુશામત મેળવે છે. જયારે આવા વિદ્યાથી ઓ રોજગારી મેળવવા જાય ત્યારે તેના જ્ઞાનની ચકાસણી થતા પોતાના પરિણામમાં મશ્કરી થયાના અફસોસમાં ગરકાવ થઈ નિરાશાના વાદળોમાં ફસાતા હોય છે. પરંતુ ત્યારે ઘણું જ મોડું થઈ ગયું હોય છે.

વૈશ્વિકસ્તરે સ્વનિભ ર શૈક્ષણિક પ્રવ તિઓ :
શૈક્ષણિક સેવા પ્રવ તિમાં ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણેના પ્રશ્નો, સમસ્યાઓ કે મયા દાઓ બધી જ સ્વનિભ ર સંસ્થાઓમાં હોય છે તેવું પણ નથી. ઉલ્ટાની કેટલીક આવી ખાઢનગી સંસ્થાઓ ઉતમ પ્રકારની આંતરમાળખાકીય સુવિધાઓ અને વિષય નિષ્ણાંત શિક્ષકો પૂરૂ પાડી રહી છે. તેમજ સારૂ સંચાલન અને ઉતમ વહીવટ ધરાવતી હોય છે. આ કક્ષાની સંસ્થાઓની તુલનાએ જાહેરક્ષેત્ર વામણું સીબત થતું હોય છે. આવી સંસ્થાઓ સમાજ અને રાજયઅ માટે ગણી શકાય છે. અલબત, ખાનગીક્ષેત્ર äFZF ચાલતી શૈક્ષણિક પ્રવ તિ માત્ર નિરાશા જ કરતી હોય છે તેવું પણ નથી. આપણા દેશમાં ખાનગી ક્ષેત્ર દ્વારા શૈક્ષણિક પ્રવ તિના અભિગમ પ્રમાણે છેલ્લા દોઢેક દાયકઢાથી વધુ પ્રચલીત બનતો જાય છે. પરંતુ અમેરીકા, ઈગ્લેંન્ડ, ઓસ્ટ્રેલીયા, થાઈલેન્ડ, ફીલીપાઈન્સ જેવા દેશોમાં શિક્ષણ પ્રવ તિ મહદઅંશે સ્વભંડોળથી અને ખાનગીક્ષેત્ર äFZF ઘણા લાંબા સમયથી છે. ફીલીપાઈન્સ જેવા દેશોમાં ૮૦% જેટલી શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ ખાનગીક્ષેત્ર äZF સ્વભંડોળથી ચલાવવામાં આવી રહી છે. એટલું જ નહિ ૬૫% જેટલા વિદ્યાથી ઓ આવી ખાનગી સંસ્થાઓમાં શિક્ષણ મેળવી રહ્યા છે. આ દેશોમાં શૈક્ષણિક ગુણવતા અને સુવિધા પણ ઈષ્ટતમ કક્ષાની પૂરી પાડવામાં આવતી હોય છે. આ દેશોની આવી સંસ્થાના માલીકો äFZF આવકના ૫ થી ૭ % જેટલું ભંડોળ માટે ફાળવી ૧૦% જેટલા વિદ્યાથી ઓને શિષ્યવ તિ લાભ આપવામાં આવતો હોય છે. આ ઉપરાંત પોતાના વિદ્યાથી ઓને સસ્તા દરે કે વગર વ્યાજે લાંબાગાળના ધિરાણની સવલત પણ અપાતી હોય છે. આ પ્રકારનો સેવા અભિગમ આપણા દેશમાં ભાગ્યેજ જોવા મળતો હોય છે. આપણા દેશમાં આવી સંસ્થાઓ પોતાની પ્રતિષ્ઠા કે સામાજિક જવાબદારીના સંદભે પણ આવો અભિગમ અપનાવે તો સ્વભંડોળ પ્રથા પ્રત્યે ચોકકસ આકષ ણ વધારી શકાય.

શૈક્ષણિક ક્ષેત્રે પુનઃ વિચારણા :
ખાનગી ક્ષેત્રની સ્વનિભ ર શૈક્ષીણક સંસ્થાઓ પાસે સમાજ અને સરકારને અપેક્ષાઓ હોય જ. સ્વનિભ ર ધોરણે ખાનગી શિક્ષણ પ્રથાના અમલીકરણને બે દાયકો પૂરાથવા છતા ઉપરોકત પ્રકારની કેટલીક મયા દાઓ બહાર આવવા લાગી છે. આ સારાઢ–માઠા અનુભવો અને પરીણામોના બોધપાઠમાં 'હંસ નીતિ' અપનાવી રાજયની જવાબદારી ઓછી કરવા સાથે સ્વનિભ રતાના ધોરણે ખાનગીક્ષેત્ર દ્વારા શિક્ષણ સવલત વિકસાવવા અને વિસ્તારવા માટે વિચાર–મંથન કરી યોગ્ય અંકુશાત્મક અને પ્રોત્સાહક નીતિ ઘડી તેનો અમલ કરવાનો સમય આટલા ટૂંકાગાળામાં પાકી ગયો છે તેમ જણાવીએ તો અયોગ્ય નહી ગણાય.

રાજય દ્વારા શૈક્ષણિક પ્રવ તિ વિસ્તારવી :
સ્વભંડોળથી ચાલતી ખાનગીક્ષેત્રની શિક્ષણ પ્રવ તિના વ્યવસાય äFZF માતબર નફો મેળવી શકે છે. આ આકષ ક નફાથી આકષા યને નવા નવા અન્ય ક્ષેત્રના નિયોજકો, વ્યવસાયકારો મૂળ વ્યવસાય છોડીને શૈક્ષણિકક્ષેત્રે પ્રવેશવા પડાપડી કરે છે. તેમજ આ વ્યવસાયકારો છુટા છવાયા અને અલગ અલગ અભયાસક્રમો ચલાવવાની પ્રવ તિ કરતા હોવા છતાં આ પ્રવ તિમાંથી સારા પ્રમાણમાં આવક મેળવી શકે છે. જેમનું મુડી ભંડોળ પણ સરકારની તુલનાએ ઘણું ઓછું હોય છે. ત્યારે અહી પ્રશ્ન એ થાય છે કે સરકાર પાસે વિપુલ પ્રમાણમાં સાધન સામગ્રી અને વિશાળ વહીવટીય માળખું હોવા

Volume : 3 | Issue : 2 | February 2013 | ISSN - 2249-555X

ઉપરાંત નાણાંકિય ભંડોળની કે અન્ય મુશ્કેલી ન હોવા છતાં શિક્ષણની વધતી માંગનો લાભ લેવા સ્વમાલીકીની વધુ સંસ્થાઓ સ્થાપવા અને ચલાવવાના શા માટે નિરૂત્સાહ રહે છે ? તે નવાઈ પમાડે તેવું છે. અલબત્ત, સરકાર જો પોતાના જ નીતિ નિયમોનું કાય ક્ષમ પાલન કરી ઉપલબ્ધ સાધન શકિત અને માનવ શકિતનો પૂણ ઉપયોગ કરવાનું ધારે તો ખાનગી ક્ષેત્ર äFZF લેવાતી ફીથી ઘણી જ ઓછી ફી રાખી ઉપલબ્ધ આંતર માળખાનો જ ઉપયોગ કરી શિક્ષણ સુવિધા વધુ સારી રીતે ઉપલબ્ધ કરે તો પણ ખોટ તો ન જ જાય, બલ્કે રાજયની તીજોરીની આવકમાં વધારો પણ કરી શકાય. તેવો આશાવાદ ચોકકસ જણાય છે. આમ, પણ ખાનગી સ્વભંડોળની સંસ્થાઓને પણ સરકારના નિયમોનું પાલન કરવાનું જ હોય છે. જયારે સરકાર જ આ જવાબદારી નિભાવે તો શિક્ષણની ગુણવતા વધારી ઉંચી લાવી શકાય.

આંતરમાળખાકીય અને સાધન સામગ્રીની ઉપલબ્ધી :
ચિંતા અને દયા ઉપજાવે તેવી પરિસ્થિતિ અને સગવડોવાળી શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ જાણે કે હાટડીઓ કે દુકાનો હોય તેવું બિહામણું ચિત્ર ઉપસાવે છે. ત્યારે અહી પણ શૈક્ષણિક સંસ્થા સ્થાપવા, ચલાવવા અને યોગ્ય કાળજી લેવા બાબતે તેમજ જે તે સવલતોનો ઉપયોગ સહજ અને સુલભ બનાવવાના નિયમો તો અમલમાં મુકવામાં આવ્યા છે જ. પરંતુ, તેનો અસરકારક અમલ થતો નથી. તેથી આ બાબતે હકારાત્મક વલણ અપનાવી યોગ્ય કરવામાં આવે તો આજની યુવા પેઢી શિક્ષણ મેળવવા કે શૈક્ષણિક સંસ્થાઓમાં પૂરતો સમય રહી જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવામાં વિમુખ થઈ રહી છે તેને યોગ્ય રસ્તે વાળી તેમની પાસે ભવિષ્યની સારી અપેક્ષાઓ ઉભી કરી શકીએ.

શૈક્ષણિક સંસ્થા સ્થાપવા, બંધ કરવા અને ચલાવવા સ્થિરતા અને સમતુલા ઉભી કરવી :
જે અભ્યાસક્રમની માંગ વધતી હોય તેવા અભ્યાસક્રમો ચલાવવા આવી સંસ્થાઓ રાતો રાત ઉભી થતી હોય છે અને 'દિવસે ન વધે તેટલી રાત્રે વધે અને.... આ પ્રમાણે ઢગલાબંધ સંસ્થાઓ સ્થપાતી હોય છે. પરીણામે ઉપરોકત પ્રકારની મયા દાઓના કારણે સમય જતા આવી સંસ્થાઓમાં વિદ્યાથી ઓ પ્રવેશ મેળવતા હોતા નથી. તેથી ખોટ જણાતા આ પ્રકારના અભ્યાસક્રમો કે સંસ્થાઓ બંધ કરવાની તજવીજ આદરતા હોય છે. જેનો ભોગ વિદ્યાથી ઓ બનતા હોય છે. આવી સંસ્થાનું નિયમન, અંકુશન, દોરવણી કરનાર રાજય અને વિવિધ સતાધારી સંસ્થાઓ કે સતા મંડળો અને તપાસ સમિતિએ પોતાની નૈતિકતા અને મૂલ્યો જાળવી નીતિ–નિયમોનું પાલન કરાવવા કાળજી લેવી જોઈએ અને સંસ્થાઓમાં નિયમોનું પાલન ન થાય તો સજાત્મક કાય ઢ વાહી હાથ ધરી સામાજિક જવાબદારી નિભાવવા અંગે વિચારવાનો અને તેનો અમલ કરાવવાનો સમય પાકી ગયો છે. અન્યથા આપણે જોઈએ છીએ કે ઘણી સંસ્થાઓ ગમે ત્યારે બંધ પડવાથી તેના વિદ્યાથી ઓનું ભાવિ પણ જોખમમાં મૂકાતું હોય છે. ખાનગી ક્ષેત્રનો આવો જ અભિગમ રહેશે તો રાષ્ટ્રીય સ્તરે ભૌતિક અને અભૌતિક સ્વરૂપે કેટલું નુકશાન થાય તે માપી શકીએ નહી. અલબત, આ ક્ષેત્રે સંકળાયેલ દરેક વ્યકિત કે સંસ્થા કે સમુહ સામાજિક ãMC કરી રહ્યા છે તેવું લાગે છે.

પરિવત નની તત્પરતા :
વૈશ્વિકરણ તથા વિજ્ઞાન અને ટેકનીકલના આજના જ્ઞાન વિસ્ફોટના યુગમાં અથ તંત્ર અને સમાજ એમ તમામ સ્તરે દિન–પ્રતિદિન પરિવત ન થતા રહે છે. જેમાના કેટલાક પરિવત નો સમાજોત્કષ ક હોય છે. તો કેટલાક વિકાસાત્મક હોય છે. જેને ચોકકસ આવકારીએ અને વ્યવહારમાં અમલી બનાવીએ તેથી શિક્ષણક્ષેત્રે રોકાયેલ ખાઢ નગીક્ષેત્રએ પણ સત ક રહી પરીવત નોની જાણકારી, માહિતી અને લાભ પોતાના વિદ્યાથી ઓને પુરી પાડવાની ફરજ બને છે. તે માટે અભ્યાસક્રમો, અભ્યાસના ક્ષેત્રો, સંદભ સાહિત્ય અને વિશિષ્ટતાઓને સ્વીકારી પરિવત નશીલતા રાખવી ઘણી જ જરૂરી બને છે.

મહેનતાણા નીતિ :
સ્વભંડોળથી ચાલતી સંસ્થાઓમાં શિક્ષણ સેવામાં રોકાયેલ શિક્ષકો/કમ ચારીઓને પ્રવત માન આપવામાં આવતું મહેનતાણું ધારા ધોરણો પ્રમાણે આપવામાં આવે અથવા સરકાર äFZF શિક્ષક/કમ ચારીની લાયકાત જવાબદારી મુજબ યોગ્ય પગાર નકકી કરી સાથે તે મુજબનું ઓછામાં ઓછુ મહેનતાણું આવી સંસ્થાઓએ ચૂકવવાઢ ની વ્યવસ્થા સરકારના માધ્યમ äFZF ગોઠવવામાં આવે તો આવી સંસ્થાઓના શિક્ષકો/કમ ચારીઓને પૂરક રોજગારીમાં આવક પૂત તા કરવાની ખાસ જરૂર રહેશે નહી અને પોતાની ફરજમાં પૂરતી નિષ્ઠા અને કાય ક્ષમતા થી કામગીરી કરશઢ ે. શિક્ષકો વિદ્યાથી ઓને વધુ સારી રીતે જ્ઞાનાત્મક અને ઉંડાણથી સારી સમજાવટ äFZF શિક્ષણ આપી શકે. તેમજ શિક્ષકો પણ પોતાના જ્ઞાનમાં વધારો કરવા પુસ્તકો, ઈતર સાહિત્ય ખરીદી તેના અભ્યાસ äFZF પોતે મેળવેલ જ્ઞાન અને સમજણ વિદ્યઢ ાથી ઓમાં નિરૂપી શકે છે. જો આ બાબતે ચિંતીત બની યોગ્ય કરવામાં આવે તો આજે શૈક્ષણિક ગુણવતાનો હાંસ થઈ રહયો છે તે સુધારી પુનઃ વધારી શકીએ અને વૈશ્વિક હરીફાઈમાં આપણા વિદ્યાથી ને ઉભા કરી શકીએ. અને કમ ચારી / શિક્ષકોનું આથિઢ ક શોષણ પણ અટકાવી શકાય.

જુદી જુદી સંસ્થાઓ એક જ પ્રકારના અભ્યાસક્રમ સાથે સંકળાયેલ હોય તો પણ દરેક સંસ્થા પોતાની મુનસુફી મુજબ કમ ચારી / શિક્ષકોને તફાવતી મહેનતાણું આપતી જોવા મળે છે. અહી પણ સ્થાનિક પરીબળો અન્યે સંબંધિત ભિન્નતાને ધ્યાનમાં રાખી તમામ સંસ્થાઓના કમ ચારી / શિક્ષકોને સમાન અને વાજબી મહેનતાણું ચૂકવવામાં આવે તો સામાજિક–આથિ ક અસમાનતા ભેદભાવ ઓછો કરી શકાય અને ન્યાયમત્તા જાળવી શકાય.

રાજયની નૈતિકતા :
રાજયમાં યોગ્ય શૈક્ષણિક વ્યવસ્થા જાળવવાની તેની જવાબદારી રાજયની બનતી હોય છે. અલબત વાસ્તવિકતા અને અપેક્ષા વચ્ચે સમતુલા જાળવી રાખવા સંચાલન અને વહીવટ જાળવવાનો હોય છે. ઉપર નોંધાયા પ્રમાણેની હકીકતો ઉભી થવા માટે નીતિ, નિયમો અને કાયદાના અમલ કરવામાં કચાશ, પરિસ્થિતિની અજાણતા,આંખ મિચામણા, સંબંધો, આથિ ક લાભ જેવા પરીબળો જવાબદાર બનતા હોય તો પણ હવે સમય પાકી ગયો છે કે શૈક્ષીણક ગુણવતાનો હાંસ થતો અટકાવવા તમામ પ્રકારના તાણા–વાણા, અનુબંધનો અને મયા દાઓ દુર કરી સક્ષમ, કાય ક્ષમ અને ન્યાયિક વહીવટ äFZF વિશેષ નહી તો પણ પ્રવત માન નિયમો પણ જાળવવામાં આવે તો આપમેળે જ સામાજિક અને વૈશ્વિક અપેક્ષા પ્રમાણનું આપણું શૈક્ષણિક સ્તર અને શૈક્ષણિકક્ષેત્ર જોવા મળશે.

થોડા સમય પહેલા દેશની ૪૪ ડીમ્ડ યુનિવસિ ટીઓની માન્યતા રદ કરવા કેન્દ્ર સરકારે સુપ્રિમ કોટ નો સહારો લીધેલ. એ સવ વિદિત્ છે જ કે આ યુનિવસિ ટીઓની માન્યતા પણ આ સરકારે જ આપેલ. દેશમાં કુલ ૧૩૮ ડીમ્ડ યુનિવસિ ટીઓ છે જેમાંથી માત્ર ૩૮ કંઈક અંશે અપેક્ષાની પૂત તા કરી રહી છે. ઉપરોકત ૪૪ ઉપરાં તની બીજી ૪૪ને સુધરવાની મહેતલ અને ચેતવણી આપવામાં આવેલ. અલબત્ત, આ યુનિવસિ ટીઓની હાલત અસ્વિકાય છે તો બાકીનીમાંથી તેટલા જ પ્રમાણમાં સુધારણા–મરામત માંગતી પણ જોવા મળે છે. અથા ત્ માત્ર ૧/૪થી પણ ઓછી સમાજોત્કષ પ્રકારની સાબિત થાય છે.

૨૦૦૯માં યુ.જી.સી. અને ટંડન સમિતિએ પણ શૈક્ષણિક ક્ષેત્રની વરવી વાસ્તવિકતા સરકાર સમક્ષ રજૂ કરેલ. જેમાં સ્વનિ ભરતા, ડીમ્ડ અને સ્વાયતતાના ક્ષેત્રે વધુ ગં ભીરતા અને ચિંતા વ્યકત કરેલ. આજ રીતે ૨૦૦૮માં ગુજરાતમાં પણ એ.યુ. પટેલ સમિતિએ શિક્ષણની સ્નાતક કક્ષાની કેટલીક શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ પ્રત્યે આવું જ ચિંતાપ્રદ ચિત્ર રજૂ કરેલ અને તેમણે પણ આ મલીનતા બંધ કરવાનું હિમ્મત પૂવ ક જણાવેલ (ડા મધુકાન્ત પટેલ – ૨૦૧૦).

તાજેતરમાં એ. આઈ.સી.ટી.ઈ. એ પણ કેટલીક એન્જીનીયંરીગ કોલેજોની માન્યતા રદ કરવાની કાય વાહી કરેલ છે. ત્યારે એ. આઈ.સી.ટી.ઈ. યુનિવસિ ટીઓ અને સરકારનું અંકુશન, દોરવણી, દેખરેખ, માગ દશ ન તથા માપદંડો વગેરે બાબતે પોતાની નિષ્ઠા, પ્રમાણિકતા, સક્ષમતા, કાય ક્ષમતા, સત્તા અને શકિત બાબતે પણ પ્રશ્નાથો ની ચોકકસ હારમાળા સજા તી જણાય છે. આથી જ,

આશાવાદની શકયતા :
શૈક્ષણિક ક્ષેત્રે સ્વનિભ રતા / સ્વભંડોળ / ખાનગીકરણ એ માત્ર નિરાશા, હતાશા જ આપે છે. તેવું પણ નથી. ઘણા બધા દેશોમાં આ અભિગમ વષો થી અમલમાં છે, છતાં ત્યાં આવા પ્રશ્નો જવલ્લેજ જોવા મળે છે. બલ્કે ત્યા વધુ ને વધુ ખાનગી શિક્ષણ પ્રથાનો વિકાસ થઈ રહ્યો છે. આપણા દેશમાં પણ ઘણી ખાનગી ક્ષેત્રની સંસ્થાઓ ઉતમ પ્રકારની કામગીરી કરી રહી છે. તેની તુલનાએ સરકારી તંત્રવામણું સાબિત થતું જોવા મળે છે. ખાનગીક્ષેત્રે સારી રીતે ચાલતી સંસ્થાઓનું અનુસરણ વધુ લોકપ્રિય અને વ્યવહારૂ બનાવવાના પ્રયત્ન કરવા જોઈએ. જેથી શૈક્ષણિકક્ષેત્રે વધતી જતી શિઢ થિલતા, ઉદાસીનતા, અવગણના, અને નજર અંદાજપણું અટકાવી શકાય.

ખાનગી ધોરણે અને સ્વનિભ ર પધ્ધતિથી ચાલતી શૈક્ષણિક પ્રવ તિના કેટલાક સારા માઠા પરિણામો બહાર આવવા લાગ્યા છે. આપણા જેવા દેશમાં ખાસ કરીને ગુજરાત જેવા રાજયમાં છેલ્લા દોઢ દાયકાથી ચાલતી સ્વનિભ ર શૈક્ષણિક સંસ્થાઓની કાઢ મગીરીનું સવા ગી મૂલ્યાંકન કરવાની તાતી જરૂરિયાત જણાય છે. અભ્યાસમાં બહાર આવતી મયા દાઓ દુરસ્ત કરવા નૈતિકતાથી સમાજ સેવા સ્વરૂપે નહી નફો નહી નુ કશાનનો સિધ્ધાંત જાળવી સારી રીતે કામ કરતી સંસ્થાઓની કામગીરી, વ્યવસ્થા અને સવલતની જાણકારી અન્ય સંસ્થાઓને જણાવી કે દશા વી શૈક્ષણિક ક્ષેત્રમાં પ્રવ તતી શિથીલતા, ઉદાસીનતા અને નફો મયા દિત રાખવા સુયોગ્ય ઉકેલ લાવવો જોઈએ.

છેલ્લા દશકામાં સરળીકરણના રસ્તેથી આપણે ત્યાં વિદેશી શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ પણ નાના નગરો સુધી પહોચી ગઈ છે કે આવવા તૈયાર થઈ છે. ત્યારે સહજ પ્રશ્ન થાય કે તે આગંતુક સંસ્થા પોતાના સાધન સંપન્ન દેશમાંથી શા માટે અહી આવી રહી છે ? વાસ્તવમાં આવી સંસ્થાઓના હીરફાઈના કારણે ત્યાં કાય ક્ષમતા અંતગ ત પ્રવ તિ મળતી ન હોય તેવી કે કેટલીક આપણે ઉપર વણ વ્યા પ્રમાણેની સ્થિતિવાળી પણ હોઈ શકે. ત્યારે આ પરત્વે સત ક બનવું જરૂરી જણાય છે. એટલું જ નહિ પ્રશ્ન એ પણ થાય કે આપણે આપણા આ ક્ષેત્રના કાય ક્ષેત્રને શા માટે દરિયાપારમાં ન વિસ્તારીયે ? તે માટે સક્ષમ અને તૈયાર થવું જ રહ્યું. તો જ ભાવિ પેઢી પાસે ઉચી અપેક્ષાઓ રાખી શકીએ. ત્યારે જ માનવ સંખ્યાના જોરે નહી બલ્કે ઉચા બુધ્યાંકનના વિપુલ સ્ત્રોતોથી વિશ્વમાં અવલત્તા મેળવી અને જાળવી શકાશે તેવું અરીસા વગર પણ સ્પષ્ટ દેખાઈ રહ્યું છે. એ ત્યારે જ થઈ શકે જયારે ઉપર પ્રમાણની બાબતો પરત્વે પુનઃ વિચારણા કરી યોગ્ય ઢાચા વાળી શિક્ષણ પ્રથા વ્યવહારમાં મૂકવામાં આવે. તો જ કંઈક અંશે આપણા પુરૂષાથ ની સારથ કતા સાબિત થઈ શકે.

Volume : 3 | Issue : 2 | February 2013 | ISSN - 2249-555X

REFERENCE 01 Ambani, M. And K. Birla. : " Report On A Policy Framework For Reforms In Education " Govt. Of India, New Delhi 2001. | 02 Alisan Rechade, Exclusive interview published in the Hindu January 2007. | 03 Aurbino and mother – Education – pondichary | 04 Cochrane, Susan H. : " Fertility And Education ; What Do We Really Know ? " Baltimore ; John Hopkins University Press, 1979. | 05 Devaraj Urs, key note address delivered at workshop on academic and administrative audit Organized by KCG, 4th October, 2010. | 06 Dr. Parth Ghose Adopting a holistic perspective on higher education, published in the Hindu 12th November 2009. | 07 Francis soundarage –Academic Autonomy for change towards Quality, University News, March 16-22, 2009 | 08 G.K. Dange ,inclusive Education , The key factors for Designing University News, June 1 to 7, 2009. | 09 Gupta, Asha. : " Divided Government In Private Growth In India. International Higher Education " Boston College : Issue 13-14, Spring, 2004. | 10 Hicks, Norman. : "Economic Growth And Human Resources", World Bank Working Paper No.408. Washington, D.C. ; World Bank 1980. | 11 Jolly, R. And Colclough. : " African Manpower Plans : An Evaluation " International Labour Review 106, No.2-3 (Aug. – Sep.) 1972. | 12 Madhukant Patel : " Economics Of Education: Reform In Education Sector And 83rd Amazement In The Constitutions" :, Yojana, May 2001, PP. 18 To 24. | 13 Madhukant Patel : " Population Education In India: A New Approach", Arthasankalan, Vol. 21/11, 1988, Pp 433-38. | 14 Madhukant Patel : " Structural Changes In N.S.S. For Social Upliftment And A Need Of Time", Research Digest, Vol. 4/3, July-Sept. 2009, Pp34-38. | 15 Madhukant Patel : " Acceptance And Facts In Education" Sanshodhan "(E – Journal Vol V11 No ! To 11 Nov, 09) | 16 Madhukant Patel : Self Independence Of Education System Accept Or Problems : An On View" National Conference Contemporary Issues In Commerce $ Management :Org. By G. K. $ C.K. Bosamiya Arts And Commerce College Jetpur Dist. Rajkot 20th Feb. 2010 | 17 P. Prema ,Professional Autonomy and Teacher Ethics in context of Globalization, December 7-13 2009. University News, vol 47 | 18 Psacharopoulos, G. : "The Contribution Of Education To Economic Growth-International Comparisons. In John W. Kendrick, Ed. International Comparisons Of Productivity And Courses Of Slowdown." Cambridge, Mass, ; American Enterprise Institute, 1984. | 19 R.P. Hooda , Quality and ax lance in higher education Issues and perspectives, university News, August 30 to September 5, 2010. | 20 Snodgrass, D. And D. Sen. : " Manpower Planning Analysis In Developing Countries; The State Of Art " Development Discussion Paper No.64. Cambridge, Mass: Harvard Institute Of International Development, 1979. | 21 Sunder, Pushpa. : " Beyond Business : From Merchant Charity To Corporate Citizenship" : Mcgrow Hill, New Delhi, 2000. | 22 Tilak, J.B.G. : " Public Expenditure On Education In India, In Financing Education In India" NIEPA. Ravi Books, New Delhi, 2003. |